

แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนา ของจังหวัดลำปาง

The Guidelines to Promote the Identity of Lanna Buddhist Traditional Culture of Lampang Province

กตัญญู เรือนตุ่น¹

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์¹, พระมหาอังคาร ญาณเมธี¹

ปุระวิชญ์ วันตา¹, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์¹

Katanyou Reantum¹

Phisit Kotsupho¹, Phramaha Angkan Yanamethi¹

Tipaporn Yesuwan¹, Purawich Wanta¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus¹

Corresponding Author, E-mail: aaaa260620@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีล้านนา 2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีล้านนาของจังหวัดลำปาง 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านภาษาพูด ภาษาเขียน ได้แก่ “คำ เมือง” หรือ “ล้านนา” อาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิต เดิมเป็นแบบเรียบง่าย เมื่อนับถือพระพุทธศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ได้พัฒนาขึ้นมา เป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อ อ่อนน้อม มีไมตรี 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดลำปาง พบได้ในหลายประเพณี เช่น ประเพณีแห่สลุกลงหวง เป็นความร่วมมือ

ของชุมชน, ประเพณีล่องสะเปา ถือเป็นต้นกำเนิดของการลอยกระทงล้านนา ประเพณีดี
ก่องปู่จามีการจัดแข่งขันอย่างจริงจัง ประเพณียอคุณแม่น้ำวัง เพื่อบูชาและขอขมาแม่น้ำ
วังที่ให้ชีวิตและความสมบูรณ์ ซึ่งไม่เคยพบในท้องถิ่นใด 3) แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์
วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนา จังหวัดลำปาง กำหนดไว้ 7 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดการ
และวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของล้านนา, ด้านการทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรม
ประเพณีท้องถิ่น, ด้านการสืบทอดวัฒนธรรม, ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม, ด้านการจัดทำ
ข้อมูลสารสนเทศ, ด้านการศึกษา, และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวทางทั้ง 7 ด้าน
ล้วนได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนา

Abstract

This research is of 3 objectives: 1) to study the history and importance of Lanna traditional culture, 2) to study the identity of Lanna traditional culture of Lampang Province, 3) to study the guideline to promote the identity of Lanna Buddhist traditional culture of Lampang Province. It's methodology is the qualitative research.

The results were found that: 1) The history and importance of Lanna traditional culture implies to the spoken and written language that is “Muang” or “Lanna” language. The food, clothing, shelters, and the original way of life were the folk level. Having followed Buddhism, their traditions, rituals, beliefs, and way of life have developed to be a humble and friendly society. 2) The identity of Lanna traditional culture of Lampang Province is found in various traditions such as; the “Sa Lung Luang” procession which is a collaboration of the community, the “Long Sa Pao” is regarded as the origin of Lanna Kra thong floating festival, “Tee Klong Pu Ja” that is a seriously competition., the “Yor Khun Mae Nam”; the tradition focuses to praise of Wang River that offered them the living lives and prolificness and never found in any place), 3) the guidelines to promote

the identity of Lanna Buddhist traditional culture of Lampang Province are set in 7 ways and follows: the Lanna culture management and transferring methods, the local tradition's reservation and promotion, the cultural inheritance, the cultural development, the informative preparation, the educational and the cultural tourism. All 7 guidelines have been approved and cooperated from all parties, both Official and the Private organizations.

Keywords: The identity, Lanna Buddhist Traditional Culture

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณกาล จนตราบเท่าถึงทุกวันนี้ คนไทยสมัยโบราณมีความใกล้ชิดสนิทกับวัดมาก และวัดก็ทำหน้าที่ที่สำคัญเพื่อชาวบ้านมาโดยตลอด เช่น พิธีเข้าพรรษา พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้ภิกษุจำพรรษาในฤดูฝน ตลอด 3 เดือน คือ ตั้งแต่ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 4 : 205) และพิธีออกพรรษา เป็นคำเรียกที่เข้าใจกันทั่วไป หมายถึง กาลสิ้นสุดแห่งกำหนดอยู่จำพรรษาของพระภิกษุตามพระวินัยบัญญัติ มีพิธีเป็นสังฆกรรมพิเศษโดยเฉพาะ เรียกโดยภาษาพระวินัยว่า ปวารณากรรม คือ การทำปวารณาของพระภิกษุอยู่ร่วมกันมาตลอด 3 เดือน บัญญัติให้พระสงฆ์ทำปวารณา คือ ยินดีให้วาทกล่าวตักเตือนกัน ไม่ต้องเกรงกันว่าเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย เมื่อใครมีข้อข้องใจใครในเรื่องการรักษาพระวินัยแล้ว ไม่พียงนี้ไว้ พึงเปิดเผยชี้แจงกันได้ และในการวาทกล่าวตักเตือนกันตามทีปวารณานี้ จะถือมาเป็นโทษชู้นแค้นกันไม่ได้ ปวารณากรรมนี้ ต้องทำในวันสุดท้ายที่ครบ 3 เดือน นับแต่วันเข้าพรรษาจนถึงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกๆ ปี วันนี้ พระสงฆ์ไม่ต้องทำอุโบสถกรรม คือ ไม่ต้องสวดปาติโมกข์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 4 : 205) ปีหนึ่งๆ ในวัดหนึ่งจะมีปวารณากรรมได้เพียงครั้งเดียว ฉะนั้น ปวารณากรรมจึงนับเป็นสังฆกรรมพิเศษ เป็นหน้าที่ที่บังคับให้พระภิกษุทุกรูปต้องทำ เพราะเหตุที่พระภิกษุผู้ทำปวารณากรรมแล้ว พันข้อผูกพันที่ต้องอยู่ประจำ อาจไปไหนมาไหนตามความปรารถนา จึงนิยมเรียกปวารณากรรมนี้อย่างเข้าใจง่ายว่า ออกพรรษา ประเพณีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในแบบล้านนาที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

เที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้เข้ามาชื่นชมกับวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะต่างชาติ ชื่นชมความเป็นล้านนาของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างยิ่ง จึงเห็นควรได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์ ดูแล และชื่นชม ใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบ อาทิ การเสนอชื่อเป็นมรดกโลก วัฒนธรรมประเพณีที่มีรากเหง้ามาจากวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ให้เป็นที่รู้จักและร่วมกันสืบทอด รักษาไว้สืบไป

ประเพณีของแต่ละอำเภอที่เกิดจากความเชื่อ ตำนานที่มีมานาน ประกอบด้วย ประเพณีตานข้าวใหม่ อำเภอเมืองปาน ลำปาง จัดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นฤดูการทำนาเกี่ยวข้าว โดยชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกที่ได้เข้ายุ้งฉางแล้ว นำข้าวนั้นไปถวายพระสงฆ์ถือเป็นการทำบุญตานข้าวใหม่เพื่ออุทิศส่วนกุศลถึงเทวดาขุนน้ำ ปูย่า ตายาย และบรรพบุรุษที่เป็นเจ้าของไร่นามาแต่เดิม พิธียานข้าวใหม่จะเริ่มในวันสี่เป็ง หรือวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 เหนือ

1) ประเพณีเดือนห้าเป็ง สรงน้ำพระธาตุเสด็จ อำเภอเมือง ลำปาง สรงน้ำพระธาตุเสด็จ เป็นประเพณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงของวัดพระธาตุเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ที่มาของประเพณีนี้ ปรากฏอยู่ในตำนานพระธาตุเสด็จว่า พระยาอ้าว เจ้าเมืองศรีนครชัยพร้อมทั้งพระสงฆ์มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานได้ทำการบูรณะองค์พระธาตุที่ทรุดลงมาจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวในปี พ.ศ.2349 หลังจากนั้นได้ประกาศเชิญชวนประชาชนมาฉลองสมโภชกัน 7 วัน 7 คืน (เป็ง เป็นภาษาล้านนาตรงกับคำว่า “เพ็ญ” หรือพระจันทร์เต็มดวง)

2) ประเพณีฟังธรรมเดือนหกเป็ง หรือ การฟังเทศน์มหาชาติ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เทศนาเวสสันดรชาดก เทศมหาชาติ หรือ เวสสันดรชาดก ประเพณีฟังธรรมเดือนหกหรือการฟังเทศน์มหาชาติ ในเดือนหกเป็ง หรือในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี

3) ประเพณีตุงชาววา อำเภองาว จากตำนานและคำบอกเล่า ชาวบ้านได้ตั้งเสาเพื่อปักตุงชาววาขึ้นที่บ้านน้ำจ่า โดยมีความเชื่อว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์ให้แก่เจ้าแม่สัปะกิ เจ้าผู้ครองเมืองง่าวเงิน (ปัจจุบันคืออำเภองาว) ตำนานว่า เจ้าแม่เคยช่วยหอยทาก 2 ตัว หอยทากได้ไปเกิดเป็นเทพธิดาบนสวรรค์ และได้ส่งตุงลงมาช่วยให้เจ้าแม่สาวขึ้นหนีจากภยันตราย ประเพณีตุงชาววา ตรงกับวันที่ 17 เมษายนของทุกปี

4) ประเพณีทำบุญรอยพระพุทธบาท ขุนห้วยแม่พริก อำเภอแม่พริก เมื่อประมาณ 70 ปีก่อน ตามตำนานที่ได้เขียนไว้ในคัมภีร์โบลานและหนังสือตำนานสังข์เดิน (เดือน) เมืองเถินว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยทรงเสด็จมายังบริเวณขุนห้วยแม่พริก และประทับรอยพระพุทธบาทไว้ให้ชาวอ้าวสักการบูชาแทนพระเกศา

5) ประเพณีสงฆ์น้ำบ่อโข่ง อำเภอสบปราบ หรือบางไคคนก็เรียกว่า บ่อคัง สันนิษฐานว่า บ่อคัง คือ มุงเป็นภาษาเหนือซึ่งแปลว่า หลุมบ่อ สมัยพุทธกาลพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จจุติเพื่อโปรดสัตว์ได้มีสัตว์หลายชนิดได้ติดตามพระองค์มา เมื่อมาถึงสถานที่บ่อโข่งในปัจจุบัน บรรดาสัตว์ทั้งหลายหิวน้ำ พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้พระองค์ (นิ้วหัวแม่มือ) กดลงบนแผ่นดินขนาดใหญ่ปรากฏเป็นบ่อน้ำ มีน้ำทิพย์พุ่งออกมาจนเต็มบ่อ

6) ประเพณีแห่คร้วตาน อำเภอเกาะคา ขบวนคร้วตานจะประกอบด้วย สิ่งของเครื่องอุปโภค บริโภค ถวายเป็นจตุปัจจัยไทยทานแด่วัด ในวันแห่คร้วตานชาวบ้านจะมีการจัดขบวนตกแต่งอย่างสวยงาม มีการฟ้อนรำนำหรือตามขบวนแห่คร้วตานและขับร้องเป็นท่วงทำนองเสนาะเป็นที่ไพเราะ สนุกสนาน

7) ประเพณีตานกล้วยสาก อำเภอแม่ทะ หรือประเพณีสากภัตของอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จัดขึ้นช่วงก่อนออกพรรษา เดือน 12 เหนือถึงเดือนยี่ หรือช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ตามความเชื่อของคนล้านนาว่า การตานหรือทานสิ่งของข้าวสารอาหารแห้งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยไม่เจาะจงพระภิกษุซึ่งเชื่อว่ามีอาณิสย์มาก

8) ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ อำเภอแจ้ห่ม หรือตักบาตรเทโว จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หรือหลังวันออกพรรษา 1 วัน ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากเทศนาอภิธรรมปิฎกโปรดพุทธมารดาเมื่อเหล่าเทพบุตร เทพธิดา เทวดานางฟ้า มนุษย์ภูตผีปีศาจ อสูรกาย วันทำบุญตักบาตรในเทศกาลวันออกพรรษา อำเภอแจ้ห่มได้จัดประเพณีตักบาตรเทโว ณ วัดอัครโฆชัยคีรี โดยมีพระสงฆ์เดินลงจากบันไดนาคจำนวน 227 ขั้น

9) ประเพณียี่เป็งแห่โคมบอก อำเภอเสริมงาม คำว่า “ยี่เป็งแห่โคมบอก” เป็นภาษาคำเมืองของภาคเหนือ “ยี่” หมายถึง สอง “เป็ง” หมายถึง เพ็ญ เป็นประเพณีพระจันทร์เต็มดวงในเดือนสอง มีขบวนแห่โคมยี่เป็ง บอกถึงการแสดงศิลปวัฒนธรรมของล้านนา การแห่โคมเข้าวัดถือได้ว่าเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของคนในชุมชน เป็นประเพณีหนึ่งซึ่งสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ

10) ประเพณีตานหัวหิงไฟพระเจ้า อำเภอแม่เมาะ คือ การนำเอาฟืนมาเผาเพื่อให้พระพุทธเจ้าได้ผิงไฟ จัดขึ้นในช่วงเดือน 4 (เหนือ) เป็นช่วงที่มีอากาศหนาวเย็น พระภิกษุสามเณร และชาวบ้านจึงร่วมกันหาไม้ฟืนมาเผาไฟผิงให้เกิดความอบอุ่น

11) ประเพณีแห่ไม้ค้ำสะหลี อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จัดขึ้นตรงกับวันที่ 16 เมษายนของทุกปี ชาวบ้านจากทุกหมู่บ้านในตำบลปงยางคค่างร่วมกันตกแต่ง จัด

ขบวนแห่ไม้ค้ำศรีอย่างงดงาม เพื่อร่วมประกวดขบวนแห่ เมื่อการประกวดแห่ไม้ค้ำศรีเสร็จสิ้นแล้ว ชาวบ้านจะร่วมกันนำไม้ค้ำศรีไปค้ำต้นโพธิ์ของวัดตามหมู่บ้านของตนเอง กลายเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นไป

12) ประเพณีบวชป่า อำเภอวังเหนือ (ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจัดขึ้นครั้งแรก ปีใด) แหล่งต้นน้ำวัง แม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดลำปาง มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และมีผืนป่ากว่า 1,500 ไร่ ประเพณีบวชป่าของอำเภอวังเหนือเป็นต้นแบบในการขยายเครือข่ายของป่าชุมชน ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า/วิถีของชาวบ้านที่เคยหากินกับป่าจะหมดไป เป็นการปลูกฝังให้ชาวบ้านมีความรักป่า หวงแหนป่า ชาวบ้าน เชื่อว่า ผืนป่าที่ผ่านพิธีบวชถือเป็นเสมือนดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่อาจบุกรุกเข้าไปทำลายได้ ทำให้ต้นไม้มีโอกาสเติบโตและสายน้ำที่เกิดจากป่าต้นน้ำก็จะฟื้นคืนชีวิต

จังหวัดลำปาง มีชื่อเรียกอย่างหลากหลายตั้งแต่เขลางค์นคร เวียงละกอน นครลำปาง ฯลฯ ในภายหลังเป็นที่รู้จักกันดีอีกชื่อหนึ่งว่า เมืองธมมา ที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ของลำปาง ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำปางทั้ง 13 อำเภอ มีความหลากหลาย มีความเป็นตัวตนของชุมชนแต่ละอำเภอ สะท้อนให้เห็นถึง แนวความคิด ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นมาในอดีตของท้องถิ่นที่สอดคล้องประสานกับฤดูกาลและธรรมชาติ มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์

จากการเข้ามาของโลกาภิวัตน์ (ในราว ค.ศ.1991) ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทันสมัย (Modernization) ครอบคลุมทุกอำเภอ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้บางสิ่งบางอย่างเลือนหายไปจากจิตสำนึกของบุคคล อาทิ ความรู้สึกสงบ ความต่อเนื่องมั่นคงความผูกพันที่ลึกซึ้งกับผู้อื่น รวมถึงความผูกพันกับเวลาและสถานที่ได้ทำให้สายใยแห่งการพึ่งพากันของชุมชนคลายตัวลง เกิดความเหลื่อมล้ำของสังคมในหลายๆ ด้าน ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ ระบบการผลิต ค่านิยมการบริโภค ระบบทุนนิยม อุตสาหกรรม บริโภคนิยม วัตถุนิยม การแปรเปลี่ยนของจิตสำนึกที่มีต่อท้องถิ่น และประเพณีดั้งเดิม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ความสัมพันธ์กับชุมชนทางสังคมแตกสลาย ต่างคนต่างอยู่ ค่านิยมไทยกลายเป็นแบบตัวใครตัวมัน เยาวชนสมัยใหม่เริ่มไม่ให้ความสนใจ ใส่ใจในวัฒนธรรมประเพณี และคุณค่าทางศาสนา เพราะค่านิยมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย (ภมรรัตน์ สุธรรม, 2545 : 68-70) ค่านิยมทางวัฒนธรรมต่างถิ่นทุกภาค เป็นเสมือนดาบ 2 คม ก่อให้เกิดทั้งประโยชน์และผลกระทบ ปัญหาการส่งมอบอำนาจหน้าที่ของผู้รับผิดชอบดูแล ประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ได้รับความสนใจน้อยลง เพราะ

ขาดกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทุกภาคส่วนได้แก่ ภาครัฐ คณะสงฆ์ ชุมชน จะต้องให้ความสำคัญกับการถ่ายทอด/สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของทุกอำเภอ หากประเพณีและวัฒนธรรมไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ ฟื้นฟู มีแนวโน้มที่จะทำให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีเลือนหายไป

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม มิให้สูญหายไปตามกาลเวลาหรือตามค่านิยมที่เปลี่ยนไป ซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์เชิงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเชิงพุทธของจังหวัดลำปางต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีล้านนา
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาด้านวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 รวมถึงอรรถกถา ฎีกา และที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ ผลงานวิทยานิพนธ์ เอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา
3. ศึกษาความหมายและความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีล้านนาเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี
4. ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีล้านนา ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนของจังหวัดลำปาง

5. ออกแบบเครื่องมือในลักษณะให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (interview guide) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามจากปัญหาขอบเขต วัตถุประสงค์ และคำถามของการวิจัย การสร้างคำถามจะมีลักษณะเป็นเค้าโครงและยืดหยุ่นได้ โดยหัวข้อคำถามใหญ่ประกอบด้วย หัวข้อย่อย เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน ลักษณะของคำถามมีความต่อเนื่องกันและเป็นคำถามปลายเปิด ไม่ถามนำหรือเสนอแนะภาษาที่ใช่ง่ายและคำถามเข้าใจง่าย หลังจากจัดทำแนวคำถามแล้ว ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

6. ผู้วิจัย อธิบาย วัตถุประสงค์ของการวิจัย สร้างสัมพันธภาพ และขอความร่วมมือในการวิจัย และทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 33 รูป/คน เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีล้านนาของจังหวัดลำปาง

7. ร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง เช่น ประเพณี ยอกคุณแม่น้ำ จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2561 ณ ริมตลิ่งสวนสาธารณะบ้านเหล่า อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และประเพณีล่องสะเปา จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2561 ณ สวนสาธารณะริมน้ำวัง จังหวัดลำปาง

8. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (informants or participants) จำนวน 33 รูป/คน โดยจำแนกประเภท ดังนี้

- 1) เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาสในพื้นที่ รวมจำนวน 12 รูป
- 2) ผู้นำองค์กรภาครัฐ แต่ละพื้นที่ จำนวน 5 คน
- 3) นักวิชาการ จำนวน 6 คน
- 4) ผู้นำท้องถิ่น 4 คน
- 5) ประชาชนท้องถิ่น/ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 คน
- 6) มรรคนายก จำนวน 3 คน

9. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

10. นำผลการศึกษาและสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดลำปาง

11. เรียบเรียงและเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะศึกษาเนื้อหาของเอกสารโดยละเอียดรอบคอบและสอบถามนัยสำคัญของเนื้อหาอีกครั้ง พร้อมทั้งนำเสนอให้คณะกรรมการควบคุมดัชนีพันธพิจารณาก่อนนำมาเรียบเรียงและสรุปผลให้ข้อเสนอแนะแนวทางต่อไป

ผลการวิจัย

วัฒนธรรมประเพณี เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์ และมีความสำคัญ ต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็น ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ ผลการศึกษาวิเคราะห์ มีดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีล้านนา พบว่า วัฒนธรรมประเพณีเกิดจากพื้นฐานความเชื่อที่ชาวพุทธประพฤติแต่ความดีงาม ปฏิบัติแต่สิ่ง ที่เป็นมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ซึ่งวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อกำเนิดตั้งแต่สมัย พุทธกาล ดังเช่น ชาวพุทธที่เป็นฆราวาส ได้นำเอาหลักการปวารณาของพระสงฆ์มาปฏิบัติใน ครอบครัว เช่น สามีภรรยา ปวารณาต่อกันให้อีกฝ่ายหนึ่งว่ากล่าวตักเตือนตนได้เมื่อเห็นข้อ บกพร่อง เมื่อครอบครัวนำเอาหลักการปวารณาของพระสงฆ์มาปฏิบัติ ก็จะมีแต่ความสุข สงบ ร่มเย็นไม่มีปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้น วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์ วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือ ระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้น โดยสัญชาตญาณ (อมรา พงศาพิชญ์, 2547: 25) วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมทุกสิ่ง ทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคม หนึ่ง ในการจัดระเบียบตลอดจนความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ในการ ควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (สุพัตรา สุภาพ, 2536:107) ส่วนคำว่า “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรม แต่มีตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะตัวบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศ นั้นๆ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติอันล้ำค่า ที่บันดาลคุณภาพชีวิตให้มีพลัง สร้างชีวิต ความภาคภูมิใจในความสำเร็จอันสูงส่ง เท่าที่มนุษย์จะสามารถทำได้ เป็นการจูงใจให้ทุก คนชาติและทุกกลุ่มชนพากันแสวงหาความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ในอดีต เพื่อเป็นกรอบใน การนำวิทยาการสมัยใหม่จากภายนอก ที่เห็นว่ากลมกลืน สอดคล้องกับคุณสมบัติดั้งเดิม เป็นการช่วยเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีดั้งเดิมให้ดำเนินต่อ ไป (ขวัญนภา สุขคร, 2549: 116-117)

ความสำคัญของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์ ทำให้เกิดความสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนดรูปแบบ เช่น ความสัมพันธ์ทางเพศ ก่อนแต่งงานเป็นสิ่งที่ดีหรือเป็นเรื่องชดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหา และสนองความต้องการของมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์ต้องแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ที่ตนได้รับการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการใช้ทรัพยากรนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นต่อไป วัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับเทศกาลต่างๆ ที่จัดขึ้น ต่างมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ ขณะเดียวกัน งานเทศกาลแต่ละท้องถิ่น บอกให้รู้ว่าในรอบปีนั้นๆ สังคมไทยจะมีการรวมกลุ่มเพื่อแสดงออกในด้านกิจกรรมต่างๆ อย่างไร ก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่กันไปในทางใด สิ่งเหล่านี้เป็นเพราะทำงานร่วมกัน มีการวางแผนร่วมกัน ประเพณีเกี่ยวข้องกับเทศกาลเท่าที่ปฏิบัติกันจะมีประเพณีนี้กษัตริย์กับประเพณีนิยม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม บรรทัดฐาน วิถีชีวิต จารีต ซึ่งวัฒนธรรมมีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอยู่เสมอ วัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญทางสังคมเป็นตัวบ่งบอกถึงชาติหนึ่งๆ วัฒนธรรมไทยสมควรแก่การรักษาไว้

2. อัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง วัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับแก่ผู้สนใจ ได้แก่ 1) ประเพณี แห่สลุกลงง เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชุมชน ที่ไม่มีท้องถิ่นใดจัดขึ้น 2) ประเพณีล่องสะเปา ถือเป็นต้นกำเนิดของประเพณีล่องสะเปาของล้านนา แม้จะมีท้องถิ่นใดในล้านนามีการจัดประเพณีนี้ขึ้น หากแต่กิจกรรม พิธีกรรมไม่เหมือนการจัดพิธีกรรมของจังหวัดลำปาง 3) ประเพณีตีฆ้องปู่จา จังหวัดลำปาง มีการจัดประเพณีตีฆ้องปู่จาอย่างจริงจัง มีการสอนเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เรียนรู้และสามารถนำไปประกวดเวทีระดับโลก 4) ประเพณียอกุณแม่ น้ำ (วัง) ชาวจังหวัดลำปางถือว่าแม่ น้ำวังเป็นสายเลือดของการดำรงชีวิต บูชาและขอขมาเสมือนเป็นการขอขมาแม่ น้ำวังที่ ให้ชีวิตและเลือดเนื้อ ซึ่งทั้ง 4 ประเพณีนี้ ไม่พบในท้องถิ่นหรือในประเทศใด ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง ผลการศึกษาวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้

1) ประเพณีแห่สลุกลงง

ประเพณีแห่สลุกลงง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยมีแห่งเดียวในประเทศไทย เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชนชาวจังหวัดลำปาง ที่จัดสร้างสลุกลงง ซึ่งทำจากโลหะเงิน ขนาดใหญ่ ด้วยช่างเทคนิค การตีเงินแบบโบราณ จารึกภาษาพื้นเมืองล้านนาไว้บนขอบด้านนอกของสลุกลงง มี

ข้อความว่า “สลุงแก่นนี้ จาวเมืองลำปางแปงตานไว้ใส่น้ำอบ น้ำหอม ขมิ้นสัมปอย สระสงองค์พระเจ้าแก้วมรกตตอนเต้า เวียงละกอนในวันปีใหม่เมือง เพื่อค้ำจุนพระ ศาสนา ฮอดเต็งห้าปับวรราชา” สะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคีของชุมชนชาวลำปางและ เป็นการสร้างจุดเด่นและเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง จึงควรรักษาวัฒนธรรมสืบไป

ประเพณีแห่สลุงหลวง นับเป็นประเพณีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของชาว จังหวัดลำปาง เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นที่มีอายุกว่า 20 ปี และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่สำคัญและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจังหวัดลำปาง ที่แสดงถึงพลังแห่งความ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา แสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนจังหวัดลำปาง และ สร้างจุดเด่นของอัตลักษณ์ให้แก่เมืองลำปาง ให้เป็นสมบัติประจำเมือง ปัจจุบัน ได้รับความสนใจน้อยลง เพราะเกิดกระแสภายนอกที่มากกระทบ ส่งผลให้ชุมชนเกิดมรดก เขลาองค์ ส่งมอบอำนาจให้แก่จังหวัดและเทศบาลรับผิดชอบดูแล ภายหลังไม่ประสบ ผลสำเร็จ จึงได้เชิญอาจารย์วิถี พานิชพันธ์ ในฐานะผู้ก่อตั้งประเพณีอันดีงามนี้ เข้า ทำหน้าที่ดูแลขบวนแห่สลุงหลวง อาจารย์วิถี พานิชพันธ์ และคุณกมลทิพย์ กาวิต ผู้ก่อตั้งประเพณีแห่สลุงหลวง (กมลทิพย์, 2549: 21-45) ได้ส่งเสริมในลักษณะ ความร่วมมือ โดยหน่วยงานราชการควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรม ประเพณีแห่สลุงหลวง เพื่อร่วมสืบสานอนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่ตลอดไปอย่าง เหมาะสม จังหวัดลำปางควรให้ความสำคัญกับประเพณีแห่สลุงหลวงให้มากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

2) ประเพณีตีกลองปูจาเขลาองค์นคร ประเพณีการตีกลองปูจาของจังหวัด ลำปาง มีลักษณะโดดเด่นจากจังหวัดอื่นๆ กล่าวคือ ลีลาของจังหวะการตีกลองปูจา (Melodic Rhythm) ลีลาของจังหวะหรือทำนองในการตีกลองปูจา เรียกแบบชาวเหนือว่า “ระบำกลอง หรือเพลงกลอง” ลีลาของจังหวะกลองแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างทั้งการตีกลองหลวง และลีลาสอดแทรกของกลองลูกคู่บ ส่วนสว่าและฆ้องจะตีเป็นจังหวะยืนพื้น เพื่อให้คนตีกลอง ได้ใส่ลีลาของจังหวะลูกคู่บ การนำเอาคำต่างๆ มาสร้างเป็นประโยคแทนเสียงกลองเพื่อถ่าย แก่การท่องและจดจำ ซึ่งมักมีชื่อเรียกที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด หรือระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน (อนุกุล ศิริพันธ์, 2559 : 66)

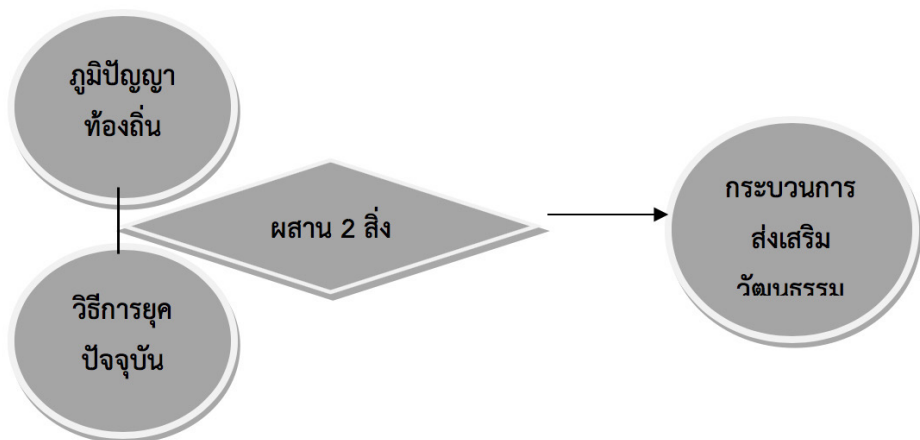
3) ประเพณีล่องสะเปาจาวละกอน ประเพณีล่องสะเปา เป็นประเพณีดั้งเดิม ของจังหวัดลำปาง ซึ่งคล้ายกับประเพณีล่องกระทงของจังหวัดอื่นๆ ในเมืองไทย การล่องสะ เปา เป็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่เฉพาะจังหวัดลำปาง การล่องสะเปาของชาวลำปาง ไม่ปรากฏ หลักฐานเด่นชัดนักว่ามีมาตั้งแต่สมัยใด แต่ปรากฏในสมัยเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต (พ.ศ.

2440 – 2465) เจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้าย ได้แต่งดา สะเปาหลวง กระทำพิธีสระเกล้าดำหัวลงในสะเปาก่อน หลังจากนั้นข้าราชการและชาวเมืองนำ สะเปาน้อย ตามแท่งเป็นขบวนจากคุ่มหลวงลงที่หน้า ทำข้างเผือก ราษฎรฝั่งแขวงเวียงเหนือต่างก็ถือสะเปาน้อย ร่วมลอยพร้อมกันสองฝั่งแม่น้ำ ล่องสะเปา เป็นประเพณีที่มาจากความเชื่อว่าเป็นการนำสิ่งของเดินทางไปด้วยเรือสำเภา เพื่อเตรียมไว้ใช้สำหรับภพหน้า และยังถือว่าเป็นการฝากกุศลไปหาดวงวิญญาณผู้ล่วงลับ ชาวล้านนาเชื่อว่า การสร้าง “สะเปา” จะก่อให้เกิดอานิสงส์ หรือ สร้างขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับ หรือ อุทิศส่วนบุญส่วนกุศล เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองในภพหน้า และจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดเพียงแห่งเดียวที่ยังคงอนุรักษ์ ยึดถือ และเรียกประเพณีลอยกระทงของไทยว่า งานประเพณี “ล่องสะเปาจาละกอน” (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง, 2559)

4) ประเพณียอกุนแม่น้ำ (วัง) ประเพณียอกุนแม่น้ำ (วัง) ในอดีตกาล ยามลำน้ำเหือดแห้ง น้ำแล้ง หรือสัตว์น้ำลดลง ชุมชนที่พึ่งพาสายน้ำในการดำรงชีพ ชาวบ้านก็ลงแรงปลูกหญ้าแฝกตามแนวตลิ่งไว้ป้องกันดินพังทลาย ชุมชนร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน ได้ร่วมกันจัดพิธีสืบชะตา ยอกุนแม่น้ำวัง อันเป็นหนึ่งในกิจกรรมภายใต้ โครงการอนุรักษ์แม่น้ำวังลำน้ำหลักของจังหวัดลำปาง พิธีสืบชะตาแม่น้ำวังมีทั้งพิธีพราหมณ์และพิธีสงฆ์ โดยก่อนทำพิธี ชาวบ้านจะมาช่วยกันทำความสะอาดแม่น้ำ เก็บกวาดผักตบ ชุดลอกแม่น้ำ จนสะอาดแล้วทำพิธีสืบชะตา ขอขมาแม่คงคา และขอบคุนแม่น้ำก่อนแล้วจึงมาทำพิธียอกุน ซึ่งจะจัดในช่วงหน้าฝนของทุกปี ปัจจุบันได้เพิ่มกิจกรรมการปล่อยปลาและปลูกหญ้าแฝก ส่งเสริมให้มีการปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาหน้าดิน และป้องกันการพังทลายของดินริมแม่น้ำ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง, 2548) ปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย วิถีชีวิตในการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในท้องถิ่น แต่ชุมชนตั้งแต่ผู้สูงอายุจนถึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ ไม่ให้ความสนใจในพิธีกรรมการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเสมือนเลือดเนื้อ ทั้งต้นน้ำ และปลายน้ำ

3) แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง พบว่า เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการภาครัฐ เพราะอะไรจึงมาจากภาครัฐเป็นสำคัญ เนื่องจากทุกกิจกรรมจำเป็นต้องอาศัยอำนาจรัฐ เช่น งบประมาณในการดำเนินงาน เทคโนโลยีการสื่อสาร เครือข่ายความร่วมมือ เป็นต้น โดยประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมของกระผมมีความเห็นว่า จิตสำนึกมาจากหลายปัจจัย และชุมชน คือ การเล็งดูหล่อหลอม มีส่วนสำคัญด้วยคือ ทำให้คนรุ่นใหม่รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีที่ยังมีประโยชน์ต่อชีวิต

ของเรา ทั้งนี้ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ต้องปรับสาระของประเพณีที่มีให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ ได้มากกว่าอนุรักษ์ ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนทางการบริหารจัดการปัจจุบัน กล่าวได้ว่า กระแสแห่งการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ประเพณีที่สำคัญและโดดเด่นของจังหวัดลำปางก็เช่นเดียวกัน เนื่องจาก เป็นประเพณีที่ยั่งยืนในวัตถุประสงค์ของการเกิดขึ้นอย่างชัดเจน จึงทำให้ประเพณีที่สำคัญและมีอัตลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดลำปางได้รับแรงกระตุ้นจากส่วนราชการและส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องดังกล่าว

รูปภาพที่ 1 : การประยุกต์กระบวนการส่งเสริมวัฒนธรรม

ในการส่งเสริมกิจกรรม ทั้งด้านการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม ความเชื่อ ความศรัทธาแบบโบราณ รวมถึงด้านการส่งเสริมและเพิ่มเติมเสน่ห์ในการท่องเที่ยวอย่างมีมิติมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัย ได้ประยุกต์กระบวนการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธล้านนาของจังหวัดลำปาง จำแนกตามความโดดเด่นของประเพณีในรูปแบบของ KHWANLANNA Model ดังนี้

1) K : Knowledge of Local Culture องค์ความรู้ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรม คือ ความรู้ ทั้งความรู้ที่อยู่ในตำรา เอกสาร จัดวางเพื่อให้ชุมชนเข้าถึงและศึกษาได้โดยสะดวก อาจจะเป็นห้องสมุดประชาชน วัด หรือศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ และความรู้ที่อยู่ในตัวของผูู้ ปรชาชนชาวบ้านซึ่งเป็นความรู้ที่มีคุณค่า ที่สามารถสืบทอดสืงจากเหตุการณ์จริงและจากประสบการณ์ แสดงถึงความยั่งยืนของวัฒนธรรมจากประชาชนผูู้ร้ตนเอง

2) H : Human Resources Uphold ทริพยากรมนุษย์ด้านวัฒนธรรม หมายถึง บุคลากร ต้องมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง สามารถทำงานตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์

3) W : Wisdom and Value การเห็นคุณค่าและความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ต้องให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการจัดการของชุมชน และท้องถิ่นเจ้าของวัฒนธรรมที่มีกระบวนการและแนวทางในการจัดการวัฒนธรรมของตนเอง

4) A : Authority Awareness of Locality Significance ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของท้องถิ่น หมายถึง ต้องเน้นและให้ความสำคัญเห็นคุณค่าของความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน วัฒนธรรม และกระบวนการจัดการวัฒนธรรม

5) N : Necessity of Perceptivity ทุกภาคส่วนต้องเห็นความจำเป็นในงานวัฒนธรรม หมายถึง ต้องปลูกฝังให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความจำเป็น และความสำคัญในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่

6) L : Local Participation Link การมีส่วนร่วมของเจ้าของวัฒนธรรม หมายถึง ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น หรือเจ้าของวัฒนธรรมในทุกด้าน โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบทิศทาง ในการจัดการวัฒนธรรมของตนเอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการดำเนินการศึกษา วิจัย และการจัดการความรู้ของตนเอง

7) A : Assorted Activities กิจกรรมหลากหลายและต่อเนื่อง หมายถึง ต้องมีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งด้านการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การศึกษาค้นคว้าวิจัย การปลูกฝัง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรม การสืบทอดทางวัฒนธรรม

8) N : Networking and Nurturing of Cultural Mindset การสร้างเครือข่าย หมายถึง ต้องมีกระบวนการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา รวมทั้งการฟูมฟักจิตสำนึกของทุกภาคส่วน

9) N : Noble Notion ความรู้ ความเชื่อที่ถูกต้อง หมายถึง ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของตนเอง มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

10) A : Attributable Action การแสดงออก หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง เข้าใจวัฒนธรรมของผู้อื่น รู้จัก รู้เลือก รู้ใช้ รู้คุณค่า รู้รักษา จะนำไปสู่การแสดงออกในระดับบุคคลคือการแสดงออกถึงความรัก ความหวงแหน ความภูมิใจ และอยากปกป้อง

อภิปรายผล

แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์เชิงพุทธผ่านวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาจังหวัดลำปาง จะต้องได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ องค์กรภาครัฐ เพราะอะไรจึงมาจากภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม กระทบมีความเห็นว่า จิตสำนึกน่าจะมาจากหลายปัจจัย และชุมชน คือ การเลี้ยงดูหล่อหลอม มีส่วนสำคัญทำให้คนรุ่นใหม่รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีที่ยังมีประโยชน์ต่อชีวิตของเขา ทั้งนี้ ผู้นำชุมชน พระ ปราชญ์ชาวบ้าน ต้องปรับสภาวะของประเพณีที่มีให้เข้ากับปัจจุบัน รัฐใช้สังคมยุคใหม่ได้มากกว่าการอนุรักษ์เพียงรูปแบบ (ยกเว้นเรื่อง ยอคุณแม่น้ำวัง คือ หัวใจของการสืบประเพณี) องค์กรภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชน ประกอบด้วย แนวทางด้านจัดการวัฒนธรรมและวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของล้านนาด้านการทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ด้านการสืบทอดวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม ด้านการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษา และ ด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดลำปางสืบไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรินทร์ ณ วันนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมลำพูน ผลการวิจัยพบว่า สลากย้อมในสมัยพุทธกาลมีความเป็นมาจากการอนุญาตย้อมทั้ง 7 ของพระพุทธเจ้า หนึ่งในนั้นคือ สลากย้อม และเรื่องราวของนางยักษิณีที่มีเวรต่อนางก

มาริกา จนกลายเป็นที่มาของการถวายนสลากภัตในสมัยพุทธกาล สลากภัตได้พัฒนาการมาเป็นลำดับและเข้าสู่ประเทศไทยตามการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในภาคเหนือเรียกว่า ตานก๋วยสลาก ภาคกลาง เรียกว่า สลากภัต ภาคใต้ เรียกว่า ชิงเปรต และภาคอีสาน เรียกว่า บุญข้าวสาก ซึ่งในการถวายนสลากภัตนั้นได้ปรากฏหลักธรรมอยู่ด้วย ได้แก่ หลักศรัทธา หลักทาน หลักศีล หลักกตัญญู หลักสามัคคีธรรม และหลักการใช้ทรัพย์ ในภาคเหนือ นั้น มี ประเพณีสลากภัตที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะที่จังหวัดลำพูน คือ สลากย้อม และงานวิจัยของสุทัศน์ คล้ายสุวรรณ เรื่อง คำบวงสรวงในประเพณีและพิธีกรรมทางล้านนาที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงราย พบว่า การบวงสรวงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงรายอย่างยิ่ง เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สร้างความสงบสุขร่มเย็นให้เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น ส่งเสริมสิริมงคล ความสามัคคี และกำลังใจให้แก่ประชาชน และชุมชน พระครูปลัดพิศิษฐ์ เมตตจิตโต (พล ชานวงษ์) ได้ศึกษาวิจัย วิเคราะห์ประเพณี จุลกฐินของชาวพุทธล้านนา : กรณีศึกษาวัดอนาลโยทิพยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า งานจุลกฐินของวัดอนาลโยทิพยารามมีคุณค่าในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ซึ่งได้ก่อให้เกิดความสามัคคีในทุกภาคส่วน การจัดพิธีปลูกฝ้ายและพิธีรดน้ำดูแลต้นฝ้ายล่วงหน้าถึง 6 เดือน ก่อนจะจัดพิธีจุลกฐินใหญ่ เป็นบ่อเกิดแห่งความร่วมมือในด้านต่างๆ ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าด้านการศึกษา คือ ให้ผู้ที่มาร่วมงานรวมถึงเยาวชนได้เห็นถึงวิธีการ ขั้นตอนการทำผ้าจุลกฐิน ส่วนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น กาดหมั้ว การแสดงดนตรี การฟ้อนรำแบบล้านนา ก็ถือเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ที่ดีงามแก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นการส่งเสริมเยาวชนในท้องถิ่นให้แสดงออกในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชนสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านจากการขายของที่ระลึก ประเพณีจุลกฐินวัดอนาลโยทิพยาราม ยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาอีกด้วย

สรุป

ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของล้านนาอยู่คู่กับสังคมของชุมชนล้านนามาช้านาน แต่ปัจจุบัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ กลับเลือนหายไปพร้อมกับมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ จึงทำให้ผู้คนไม่เห็นความสำคัญ ผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นคนในท้องถิ่น ในชุมชนคนหนึ่งที่ไม่อยากให้ประเพณีเหล่านั้นสูญหาย โดยขอเสนอแนะวิธีการส่งเสริมคือ ให้ส่งเสริม อนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึก

ของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ กาวีเต. (2559). **รูปแบบและกระบวนการจัดงานสลุงหลวง จังหวัดลำปาง**.
วิทยานิพนธ์ ศิลปมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ขวัญณา สุขคร. (2557). ประเพณี อารยธรรมล้านนา คุณค่าศรัทธาและความเชื่อ.โครงการ
ส่งเสริมและปรับแต่งอัตลักษณ์ (Identity) เพื่อสร้างเสน่ห์การท่องเที่ยว การค้า
และการลงทุน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรม ตามรอยอารยธรรมล้านนา.
ดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- พระครูปลัดพิศิษฐ์ เมตตจิตโต (พลขานวพงศ์). (2554). วิเคราะห์ประเพณีจุลกฐินของชาว
พุทธล้านนา: กรณีศึกษาวัดอนาลโยทิพยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพรินทร์ ณ วันนา. (2559). ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคม
และวัฒนธรรม ลำพูน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณี พยอมยงค์. (2533). **วัฒนธรรมล้านนาไทย**. พระนคร: สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- มณี พยอมยงค์. (2547). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5 ฉบับปรับปรุงเพิ่ม
เติม. เชียงใหม่ : ทรัพย์การพิมพ์.
- ศรีเลา เกษพรหม. (2539). **ประเพณีชีวิตคนเมือง**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง. (16 พฤษภาคม 2560). **โครงการมรดกโลกล้านนา**.
สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2561, [http://www.m-culture.go.th/lampang/
ewt_news.php?nid=990&filename-index](http://www.m-culture.go.th/lampang/ewt_news.php?nid=990&filename-index).
- หอประวัติศาสตร์นครลำปาง. (29 กันยายน 2558). **ประวัติความเป็นมา**. สืบค้นเมื่อ 10
ธันวาคม 2561, <http://www.lampang.go.th/history>
- อนุกุล ศิริพันธ์. (2559). **ประเพณีสิบสองเดือนนครลำปาง**. เชียงใหม่: สำนักงานศิลปะและ
วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.